

Chipuri ale creației în poezia lui Lucian Blaga

“Problema creației, mărturisește poetul, este principala problemă printre cele o mie despre care mă simt mereu ispășit să vorbesc.”

De la aforisme, trecând prin poezie, la sistemul filosofic, creația și destinul creator al omului sunt teme majore în opera autorului *Poemele luminii*. Trei sunt “chipurile” sub care ni se înfățișează tema creației în opera literară blagiană: 1. aforismele despre creație și destinul creator al omului; 2. textele poetice puse sub genericul *ars poetica*; 3. poeziile în care creația apare *de facto*.

Multe din aforismele poetului și filosofului din Lančrăm sunt grăitoare pentru tema în discuție. “Creația este singurul surâs al tragediei noastre” este o cugetare care conține un întreg tratat de antropologie. Stârnind revolta apărătorilor dogmei teologice, Blaga afirmă: “Nu cerul este promisiunea ce mi s-a făcut, ci creația.”, și “Cel ce creează nu simte nevoia mântuirii.” Destinul și vocația creatoare ale omului sunt simultane în “*genesis*” din *illo tempore*. Primul act creator care declanșează antropogeneza este ridicatul pe verticală și îndreptarea privirii spre orizont; este momentul când cel ce s-a ridicat pe verticală privind spre zare s-a așezat în orizontul misterului spre relevarea lui. Cele două *acte* sunt fețe ale aceleiași file. Este cunoscută parafrizarea lui Aristotel (“omul este animalul politic”) de către Blaga: “omul este animalul metaforizant”; noi ne permitem să-l parafrăzăm pe filosoful nostru și să spunem *omul este animalul creator*.

Chiar dacă e mai amplă, cităm următoarea cugetare, un adevărat nucleu eseistic: “Cei mai mulți oameni se trezesc la un moment dat cu sentimentul că «există»; acest sentiment este, pentru cei mai mulți suficient să le comunice și sentimentul sănătos că au un drept la existență, sau chiar toate drepturile. Sentimentul meu, în această privință, a fost din păcate cu totul altul. Încă din adolescență am fost purtat de sentimentul că «exist» dar că numai «creația» îmi poate da dreptul la existență.” În lumina acestei cugetări mai cităm încă una “Arta (creația – I.P.) nu poate fi socotită ca o completare, ca o compensație a unei insuficiențe, a unui gol sufletesc. Nici un mutilat nu-și pune în locul piciorului amputat un picior de marmoră.” În cugetările (nu numai în ele) sale autorul poemului *Mirabila sămânță* face o distincție netă, în înțeles metafizic, între *născut* și *făcut*; născutul ține de ontic în timp ce făcutul de condiția istorică: “Poetul făcut, zice Blaga, ține în grajd în locul Pegasului, un dicționar de cuvinte.”

Actul creator se manifestă în două “chipuri” graduale: *creația activă* și *creația pasivă*. Tot omul e părtaș la creație, unii (puțini) în mod activ, alții (cei mulți) în mod pasiv, în postura de receptacul (consumator). Numai cei puțini sunt conștienți de acest statut ontologic, prin urmare, și-l asumă în mod lucid, *de facto*. Lucian Blaga nu face greșeala de a reduce *creația activă* doar la opera de artă (literatură, pictură, muzică, sculptură). Cei care întruchipează *creația activă* se supun lui “creez, deci exist”.

POETUL este unul din chipurile sub care se manifestă în mundan destinul creator al omului. Menirea creatoare a poetului este de a “reface” unitatea primordială. Versul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* este pragul absolut al liricii blagiene. Cu “lumina mea”,

zice poetul, ne reîntoarcem la timpul sacru; “lumina mea” comunică cu lumea; cu “lumina altora”, dimpotrivă, rămînem lumea profanului; “lumina altora” înseamnă doar comunicare **despre lume**. Cu lumina sa poetul (împreună cu el, în postura de creator pasiv, și noi) se situează în orizontul misterului spre relevarea lui; poetul cu lumina lui îmbogățește zarea “cu largi fiori de sfânt mister.” Potențarea misterului este act creator. În spațiul dintre “lumina altora” și “lumina mea” se naște un mit (cf. Ion Pop). Prin lumina sa, ca act creator, poetul reface legătura dintre materie – spirit, reface legătura Omului cu Firea. Prin actul să creator, poetul transcende timpul fizic și aparențele spre Absolut.

Poemul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* nu acoperă în totalitate problematica a ceea ce numim “ars poetca” blagiană. Fapt semnificativ: fiecare volum de versuri se deschide cu o artă poetică și se încheie cu o alta, dar care nu sintetizează volumul, ci, dimpotrivă, anunță volumul viitor. Să mai reținem că poezia postumă este la fel de bogată în astfel de texte.

Vocația creatoare își face simțită prezența în poet prin “o mare de îndemnuri” și “năzuinți”. Drumul poetului spre Absolut este identic cu cel al stelelor (*Stelelor*). “Am prea mult soare-n mine”, se confesează poetul (*Mi-aștept amurgul*). Chemarea creatoare e un fel de “nebulie” (*Nu-mi presimți, Inima*).

Chemarea creatoare nu se manifestă numai printr-un **eu sthial**, ci și prin unul care vede și contemplă cu uimire și bucurie “zămislirea” cosmică. Aici actul creator se săvârșește în taină și tăcere. De aceea, zice poetul, poezia este o artă a cuvântului în măsura în care este și o artă a tăcerii. Poetul opune în poemele “zămislirii” retoricii eului sthial *tăcerea* și astfel el devine *altar* în “sinele lumii”, restaurând “cuvântul dintâi” (*Poeții, Către cititori, De mână cu Marele Orb*).

În ipostaza de creator, omul este “prieten cu toate minunile”. Țăranul zugrav *trece* misterul în poveste ... pictată (*În amintirea țăranului zugrav*). Un act creator săvârșesc și olarii. Aceștia “de la începutul cel dintâi” sunt meniți “să-nmoaie și să coacă lutul” pentru a purta “sub plai un vis” “în tipare bătrâne”.

În problema “izvoarelor” și a “menirii” poeziei (a creației) autorul *Corolei* se deosebește fundamental de Tudor Arghezi, marele său contemporan. Pentru poetul de la Mărțișor actul poetic este rezultatul unei *atitudini* socio-morale și al unui *meșteșug*. Pentru poetul de la Lancrăm actul poetic este “*chip*” al *poziționării metafizice*. Refuzând “poezia leneșă” s-ar părea că Blaga se apropie de Ion Barbu, alt mare contemporan al său. Apropierea se face numai până la un punct. Blaga refuză contemplația “jocului secund”, care în viziunea lui nu este decât *intelectualitate*, doar o simplă regăsire a “*figurii spiritului*” (Paralela între cei trei mari poeți doar enunțată aici merită dezvoltată într-un studiu).

Este acceptat caracterul bipolar al poeziei lui Blaga: rod/destrămare, caracter ce-i conferă “tonalitatea tragică (Cornel Moraru). Același critic mai spune: “dacă ar fi să adoptăm totuși un *model* de interpretare cât mai adecvat spiritului operei lui Lucian Blaga atunci am recurge – ca la o *schemă mentis* la, la «*banda lui Mobius*» pe care sensul ar putea glisa liber într-o înfășurare–desfășurare infinită [...]” Noi am completa ideea cu: înfășurare–destrămare între creație–destrămare. În univers **a fi** înseamnă simultan creație și moarte. În poezia blagiană “Miracolul creației se afirmă în contrapondere cu disoluția în univers.” (V. Fanache)

Un chip sub care se săvârșește creația este cel al naturii. Spectacolul germinației traversează toate vârstele pământului (V. Fanache). Lirica autorului *Nebănuitelor trepte*

este bogată în simboluri și metafore ale creației și ale rodului: pomul, floarea, sămânța. Prin frecvență și semnificațiile pe care le degajă acestea devin motive poetice. Potența creatoare e prezentă în cele mai “neluate în seamă lucruri” care ne înconjoară, toate având ca vector orizontul deschis spre mister (*Odă simplisimei flori, Văzduhul semințe mișcă*).

Contrazicând dogma creștină, poetul pune sub pecetea creației **mărul**. Floarea mărului asemeni ființei umane (sau ființa umană asemeni florii mărului?!) trăiește “dulci suferințe” – misterul creației (*Bunavestire pentru floarea mărului*). Un cântec închinat fecundității este mica bijuterie poetică, *Vara*. Natura e stăpânită de o forță vital-creatoare cosmică: “Dogoare// Pământul-ntreg e numai lan de grâu și cântec de lăcuste// În soare spicele își țin la sân grăunțele// ca niște prunci care sug.” Natura în care poetul *se pierde* este străbătută de *duhul înverzirii*. Un spațiu al acestui duh este grădina (*Solstițiul grădinilor, Înțelepciunea grădinii*).

Motivul pomului roditor e prezent și în *Belșug*, poezie în care cireșul se dăruie sub veghea stelelor: ”La` să vie, să culeagă./ Vara mea rămâne-ntreagă./ Stelele deasupra mea/ nimeni nu li-a fura!” “Testamentul” lui Kant: “cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine”, își are în *Weltanschauung-ul* blagian următorul corespondent: *misterul deasupra mea și destinul creator în mine*. Pomul roditor e aureolat de sacru. Rădăcinile lui sunt înfipite în misterul de **jos**, iar coroana se înalță spre misterul de **sus**.

Prezența motivului rodului, atât de prezent în poezia lui Lucian Blaga, nu înseamnă că lirica sa este o cântare a roadelor în maniera lui Ion Pillat, care farmecă și dezlănțuie simțurile, trăirea senzitivă, și nici o cântare ca a altor poeți tradiționaliști cântăreți ai pământului patriei cutreierat de Iisus. Poetul *Mirabilei sămânțe* nu cântă *fructul* propriu zis, ci procesul rodirii, al creației; el cântă *entitățile* creatoare.

Entitatea creatoare supremă este sămânța care încapsulează în ea sevele telurice și energia solară, cele două laturi care circumscriu misterul.

Ultima capodoperă (în ordine cronologică) a liricii lui Blaga este (în mod misterios?!) poemul *Mirabila sămânță* (publicat nu cu mult înaintea morții în “Steaua” nr.8/1960). În această odă își dau întâlnire motivele din tema creației. Poetul este un *aed* (M. Mincu) al potențelor creatoare, poezia lui fiind **Eutopia**, grădina-patrie a germinației și rodului. Poemul este *orație* (M. Mincu) adresată *mirabilei sămânțe* “ce-nchide în sine supreme puteri.”; “Culori luminate, doar ele destăinuie trepte și har,/ În rânduri de saci cu gura deschisă –/ boabele să ți le-nchipui: gălbii, sau roșii, verzi, sinilii, aurii/ când pure, când peștițe.” Sunt culorile *curcubeului* – chipuri ale misterului. Poemul este “*cântecul*” “semințelor celor de față și-n veci tuturor.”

Pe unii tema creației, atât de prezentă sub diferite înfățișări în poezia lui Blaga, îi duce cu gândul spre creația divină a lui Dumnezeu. Problema e mult mai complexă decât pare. Ea va fi abordată într-un studiu despre “Religiosul în poezia lui Lucian Blaga”. Un poem precum *Bunavestire* este un exemplu care ilustrează cum tema evanghelică este dezbrăcată de mistica și dogma teologiei creștine și este redată arhietipului creației: zămislirea pruncului este mister cosmic.

Aceste câteva propoziții despre tema creației în opera literară a lui Lucian Blaga ne permit să întrezărim și câteva posibile concluzii: timpul e trecător și ireversibil, poezia ca act creator i se opune; traversând *marea trecere* omul supraviețuiește prin creație; creația și destrămarea nu se află într-un raport antagonic, ci într-o relație *dialectică*; creația înseamnă revelarea și potențarea misterului.

Bibliografie

1. Lucian Blaga, *Elanul insule* (Aforisme), Ed. Dacia, col. Restituiri, Cluj-Napoca, 1977
2. Lucian Blaga, *Opere*(Poezia), ediție critică G. Gană, vol. 1, 1982, vol. 2, 1984, Ed. Minerva, București

*

1. Marian Mincu, *Introducere în poezia lui Lucian Blaga*, în vol. Lucian Blaga, *Poezii*, Ed. Albatros, Texte comentate, 1983
2. V. Fanache, *Chipuri tăcute ale veșniciei în lirica lui Blaga*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003
3. Ionel Popa, *Glose blagiene 1 și Glose blagiene 2*, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2003; 2005
4. Cornel Moraru, *Lucian Blaga – convergențe între poet și filosof*, Ed. Ardealul, Tg. Mureș, 2006
5. Ionel Popa, *Triptic blagian*, în “Izvoare filosofice”, Caietul Festivalului național «Lucian Blaga», Tg. Mureș, 2011

Mediaș, aprilie, 2012

Ionel POPA